

Examen HAVO

2013

tijdvak 1
dinsdag 14 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 19 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 47 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 't Is rot, maar vlees is zo lekker

De eerste alinea van een tekst kan onder meer de volgende functies hebben:

- 1 het introduceren van het onderwerp
- 2 het trekken van de aandacht van de lezer
- 3 het vermelden van de directe aanleiding voor het schrijven van de tekst

- 1p 1 Welke functies heeft de eerste alinea van de tekst 't Is rot, maar vlees is zo lekker'?
- A 1 en 2
 - B 1 en 3
 - C 2 en 3
 - D 1, 2 en 3
- 1p 2 Met welk begrip kan de functie van alinea 2 ten opzichte van alinea 1 het beste getypeerd worden?
- A constatering
 - B definitie
 - C gevolg
 - D tegenstelling

Hieronder staan, in willekeurige volgorde, vijf kopjes die in de tekst 't Is rot, maar vlees is zo lekker' gebruikt zouden kunnen zijn:

- 1 Gemeenschappelijke of persoonlijke belangen?
- 2 Waarom mensen nog vlees eten
- 3 Gevoelens van onmacht
- 4 Onwetendheid of onverschilligheid?
- 5 De vleeseter eet bewust onbewust

- 1p 3 Welk van deze kopjes zou het beste passen boven alinea 6?
- 1p 4 Welk van deze kopjes zou het beste passen boven alinea 10?

"In de wereld waarin we met z'n allen leven, is de gangbare bedrijfsvoering in deze sector alleen al om puur egoïstische redenen niet meer houdbaar." (regels 40-44)

- 1p 5 Welke zin geeft de betekenis van deze uitspraak het beste weer, gezien de rest van de tekst?
- A Als we zo blijven doorgaan met het houden van dieren, zal de vee-industrie ons steeds minder opleveren.
 - B De vee-industrie levert ons veel voordelen op, dus we moeten ervoor zorgen dat die niet failliet gaat.
 - C Het is van groot belang dat we in de huidige vee-industrie beter voor onze dieren zorgen.
 - D We zullen ons leefklimaat mogelijk ernstig beschadigen, als we doorgaan met vlees eten uit de vee-industrie.

In alinea 4 tot en met 6 staan twee verschillende verklaringen centraal voor het feit dat we vlees blijven eten ondanks alle nadelen die de productie van vlees volgens de tekst met zich meebrengt.

- 3p **6** Geef in eigen woorden beide verklaringen.
Gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 35 woorden.

In alinea 5 worden belangen op vijf terreinen opgesomd die “verder van ons bed zijn”: die van klimaat, milieu, volksgezondheid, dierenwelzijn en derde wereld.

- 1p **7** Welke **vier** van deze belangen worden in de tekst uitgewerkt?

“Als je het zo voorstelt, is het duidelijk dat de vleeseters – in deze analogie: wij westerlingen – asociale lomperiken zijn.” (regels 143-146)

- 3p **8** Wat maakt deze analogie, beschreven in alinea 8, duidelijk, gezien de rest van de tekst?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 1p **9** Met welk begrip kan de functie van alinea 10 ten opzichte van alinea 9 het beste getypeerd worden?

- A gevolg
- B nuancering
- C tegenstelling
- D voorwaarde

“In *Het lekkerste dier* vindt Sylvia Witteman, die zelf graag vlees eet: ‘Wie nu nog varkensvlees uit de bio-industrie koopt, verdient het om de rest van zijn leven met veertig mede-asociale in een stilstaande lift te worden opgesloten en gevoederd te worden met doodgekookte elleboogmacaroni.’” (regels 146-155)

- 2p **10** Leg uit dat dit citaat van Sylvia Witteman **niet** strijdig is met het feit dat zij graag vlees eet.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 1p **11** Welke volgorde doet het meest recht aan de gedachtegang in alinea 11 tot en met 14?

- A aanleiding – gevolgen – afweging
- B conclusie – voorbeelden – verschijnsel
- C verschijnsel – verklaringen – conclusie
- D voorbeelden – toelichting – aanbeveling

In regel 39 is sprake van weldenkende mensen.

- 1p 12 Welke **drie** van de onderstaande groepen mensen behoren volgens alinea's 10 en 11 in ieder geval tot deze weldenkende mensen?

Noteer de nummers van je antwoord.

- 1 kiezers van een politieke partij
- 2 docenten aan de universiteit
- 3 leveranciers van vlees
- 4 politici
- 5 studenten

“Veel mensen plaatsen wel sluimerende vraagtekens bij hun vleesconsumptie (...)” (regels 250-252)

- 3p 13 Leg uit waarom deze vraagtekens sluimerend zijn. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Volgens de tekst kunnen mensen die vlees uit de vee-industrie blijven eten in drie groepen worden verdeeld. Hieronder volgen twee groepen:

- 1 mensen die asociaal zijn
- 2 mensen die dom of onwetend zijn

- 1p 14 Wat is de beste omschrijving van de derde groep mensen?

- A mensen die de misstanden in de vee-industrie niet willen zien
- B mensen die uit principe geen vegetariër willen worden
- C mensen die makkelijk te beïnvloeden zijn
- D mensen die niet van dieren houden

- 1p 15 Welke van onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van de tekst ‘t Is rot, maar vlees is zo lekker’ het beste weer?

- A Mensen zouden eerder stoppen met het eten van vlees uit de vee-industrie, als ze beter voorgelicht zouden worden over de misstanden in de vee-industrie.
- B Veel hoogopgeleiden kunnen tegen beter weten in vlees uit de vee-industrie niet laten liggen, omdat ze worden aangestuurd door psychologische en biologische mechanismen.
- C Veel verstandige mensen blijven, ondanks dat ze beter zouden moeten weten, vlees uit de vee-industrie eten en dat zou moeten veranderen.
- D Wanneer welwillende mensen de enorme schade die de vee-industrie het milieu toebrengt, aan den lijve zouden ondervinden, zouden zij stoppen met het eten van vlees.

tekstfragment 1

Stoppen met vlees eten als protest tegen dierenleed is dom. Het gaat er namelijk niet om of het dier voor je wordt gedood, maar hoe het heeft geleefd. Dat betoogt Jenna Woginrich, voormalig vegetariër en nu een biologische boer, vandaag in *The Guardian*. Haar theorie: vegetariërs zijn geen klanten van veehouders en daarom zullen veehouders niet naar hen luisteren. Maar als je bereid bent meer te betalen voor een biefstukje afkomstig van een koe die goed behandeld is, dan zal de vleesindustrie diervriendelijker worden. Woginrich ziet de vork dus als stempotlood. Je bepaalt zelf in welk stukje vlees je je vork plant. Vegetariërs, daarentegen, zijn 'niet-stemmers'. Pacifisten die het strijdtoneel verlaten hebben. Ondertussen gaat de industrie gewoon verder met het mishandelen van beesten, want vleeseters zullen er altijd zijn. Daarom doen vegetariërs er beter aan hun principes te vertalen naar economische wetmatigheden. "Als wreedheid slecht voor de handel is, dan zal de handel simpelweg veranderen", aldus Woginrich. Als consumenten een hogere kwaliteit van leven eisen, dan zullen dieronvriendelijke meststallen een zwarte bladzijde worden in ons agrarische verleden. "Het is tijd om weer aan te schuiven", zegt Woginrich tegen vegetariërs. "Verschuil je niet in het konijnenhol. Als je iets wilt betekenen, moet je het konijn eten."

naar: www.nrc.nl, 19 januari 2011

In de hoofdtekst staat: "De vleeseters zeggen tegen zichzelf: 'Wat kan ik eraan doen? De boeren en de politiek bepalen hoe ons eten wordt geproduceerd'." (regels 213-216)

- 2p **16** Citeer uit tekstfragment 1 de **twee** zinnen die stellen dat de vleesetende mens wel degelijk invloed kan uitoefenen op de huidige vleesproductie.

tekstfragment 2

Lieve mensen, ik heb een mededeling van huishoudelijke aard. Dat klinkt als een onbenullig bijzaakje, maar dat is het niet. Het is een beslissing voor mijn leven en daar hebben ook mijn vrienden en familie mee van doen.

Ik las namelijk *Dieren eten* van Jonathan Safran Foer. En als klap op de vuurpijl het essay *'t Is rot, maar vlees is zo lekker*, afgelopen zaterdag in *de Volkskrant*.

(...)

Ik at al weinig vlees en als ik vlees at, dan bij voorkeur biologisch. Maar heel streng in de leer was ik niet. Als vrienden iets lekkers hadden gekookt met vlees, vroeg ik niet of het biologisch was. Dat zal ik vanaf nu wel doen. Als het dan van een dier is dat een afgrijselijk leven heeft gehad en een gruwelijke dood, dan eet ik het helaas niet op.

Ik wil en kan mijn ogen niet meer gesloten houden voor de verschrikkingen in de vleesindustrie. Verschrikkingen die ik allang ken – net zoals ieder van mijn familie en vrienden die allang kent. Hoe kan ik zonder mezelf barbaars te noemen een dier eten in de wetenschap dat het zoveel geleden heeft? Leed door toedoen van een industrie die wereldwijd nog zoveel meer leed berokkent. En schade aan het milieu, want de vleesindustrie is veel schadelijker voor het milieu dan de transportsector, om maar wat te noemen.

Dus bij dezen. Ik zweer het plechtig: “Ik zal nooit meer fabrieksvarken, plofkop, kiloknallerkoe of ander bio-industrieel vlees eten.”

naar: reactie op het artikel van Roos Vonk, op www.meike.nu, 31 augustus 2010

tekstfragment 3

Samen met andere hoogleraren had ik een pleidooi voor een duurzamere veeteelt ondertekend, een initiatief van Roos Vonk. In een e-mailwisseling hadden Roos en ik elkaar besnuffeld, want ik sta nou niet bepaald als veganist bekend, maar gelukkig waren Roos en ik het er al snel over eens dat een verantwoord stukje vlees af en toe best mag.

Van die nuance was echter niets meer over in het essay dat Roos op 28 augustus in *de Volkskrant* publiceerde. Volgens Roos zijn vleeseters “asociale lomperiken” die zich dom houden voor de ongemakkelijke waarheid.

Laagopgeleide stumpers kunnen het ook niet helpen (...), maar universitaire vleeseters zouden zich kapot moeten schamen. Tja, dan ben je niet meer voor duurzame veeteelt, maar tegen veeteelt, als je het mij vraagt.

naar: reactie van Marcus Huibers op het artikel van Roos Vonk, de Volkskrant, 9 september 2010

Uit de tekstfragmenten 2 en 3 blijkt dat de schrijvers van de reacties de boodschap van de hoofdtekst op iets verschillende manieren hebben opgevat.

- 3p 17 Op welke manier heeft de schrijver van tekstfragment 2 de boodschap opgevat, en op welke manier de schrijver van tekstfragment 3? Gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.
- 1p 18 Tot welke lezersgroep is de tekst ‘‘t Is rot, maar vlees is zo lekker’ vooral gericht?
mensen die
- A besluiten om uit medelijden met de dieren vegetariër te worden
 - B niet weten dat er van alles fout gaat in de vleessector
 - C vlees blijven eten ondanks hun besef van de misstanden in de vee-industrie
 - D zich niets aantrekken van de milieuschade en het dierenleed dat de vee-industrie veroorzaakt
- 1p 19 Hoe kan het schrijfdoel van de tekst ‘‘t Is rot, maar vlees is zo lekker’ het beste getypeerd worden?
als
- A activerend
 - B beschouwend
 - C betogend
 - D uiteenzettend

Tekst 2 Vertrouwen... dé opgave van het komende decennium

- 18p 20 Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **200** woorden van de tekst ‘Vertrouwen... dé opgave van het komende decennium’.
Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.
Uit je samenvatting moet duidelijk worden:
- welke crisis zich in de huidige samenleving voordoet, waarom deze crisis voor de samenleving een probleem is en op welke maatschappelijke terreinen zij plaatsvindt;
 - wat de oorzaken zijn van het ontstaan van deze crisis;
 - welke stappen worden voorgesteld om uit deze crisis te komen;
 - welke aanbeveling gedaan wordt om deze crisis te boven te kunnen komen en welke voorwaarde daarbij geldt.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.